

فهرست

پیش‌گفتار.....	۵
آداب زیارت.....	۹
آداب معاشرت در سفر از زبان لقمان حکیم.....	۱۱
محورهای کلی اصول ارزشی خادمین در موکب‌ها.....	۱۳
محورهای کلی اصول حرفه‌ای خدام در موکب‌ها.....	۱۵
توصیه‌های اخلاقی.....	۱۷
«بیاییم اینگونه باشیم».....	۱۷
بایدها و نبایدها.....	۴۹

پیش‌گفتار

مقدمه این مجموعه را با این خاطره شروع می‌کنم که مُحَبَّان سیدالشهداء علیه‌السلام بدانند که چه پاداشی به دنبال آنان است. در ملاقاتی که حضرت حجة‌الاسلام و المسلمین جناب آقای قاضی‌عسکر نماینده محترم بعثه مقام معظم رهبری در حج و زیارت با آیت‌الله بشیر از مراجع نجف اشرف داشتند و دوستان حج و زیارت و شرکت شمساهم بودند، حضرت آیت‌الله بشیر فرمودند: چند سالی بود که معنی و تفسیر آیه ۷۳ سوره زُمر مرا به خود مشغول نموده بود:

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا

یعنی: مؤمنین را به سمت بهشت می‌کشاند.

از خود پرسیدم چرا گفته شده به سمت بهشت می‌کشند؟ تمام کتب و تفاسیر مختلف را دیدم نتیجه‌ای حاصل نشد تا اینکه به روایتی از امام صادق علیه‌السلام در بحارالانوار برخورد نمودم که می‌فرماید: «مؤمنین و دوستان سیدالشهداء علیه‌السلام در روز حساب از خدا می‌خواهند قبل از ورود به بهشت، مولایشان حسین علیه‌السلام را ملاقات نمایند، امام علیه‌السلام به دیدار محَبَّان می‌آید. این ملاقات بسیار طولانی می‌شود.»

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: هر دو طرف غرق تماشا هستند و هیچ‌کدام چشم بر نمی‌دارند. نه امام محبّان خود را رها می‌کند و نه دوستان سیدالشهداء علیه‌السلام از مولای خود دل برمی‌دارند. ملاقات آنقدر طولانی می‌شود که خداوند به مأموران بهشت می‌فرماید: این مؤمنین و دوستان حسینم را به طرف بهشت بکشید تا ملاقات پایان یابد

همکاری و همیاری با بندگان خدا، زیربنای همه ادیان الهی به‌ویژه دین مبین اسلام است. بدون همیاری و تعاون، بسیاری از اهداف اجتماعی ادیان الهی معطل خواهد ماند. برای رسیدن به اهداف مشترک، باید روحیه کمک‌کردن و خدمت نمودن به انسان‌های دیگر، توسعه و ترویج پیدا کند.

یکی از عرصه‌های تعاون و همیاری، کمک به زائران حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام است که خداوند جایگاهشان را رفیع و بلندمرتبه گردانیده است.

در کتاب راهنمای زائرین اثر احمد سامعی^۱ آمده است که حضرت آیت‌الله بروجردی فرمودند: «در بروجرد که بودم مبتلا به چشم‌درد سختی شدم و هرچه معالجه نمودم درد چشمم ساکت نمی‌شد و حتی اطباء آنجا مرا از چشم مأیوس نمودند. تا اینکه

۱. شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ص ۲۰۲

روزی در ایام عاشورا که معمولاً دستجات عزاداری برای تسلیت به منزل ما می‌آمدند نشسته بودم. (مراسم عزاداری بروجردی‌ها این است که خود را به گل آلوده می‌کنند) و در حالی که به هیئت عزاداران نگاه می‌کردم اشک می‌ریختم و از جهت درد چشم هم ناراحت بودم. در همان حال کانه ملهم شدم که قدری از گل‌هایی که به سر و صورت اهل عزا مالیده شده به چشم خود بکشم و لذا مقداری از گل‌های سرشانه یک نفر از اهل عزا به نحوی که کسی متوجه نشد گرفتم و به چشم مالیدم. فوراً در چشم احساس تخفیف درد کردم و به این نحو چشم من رو به بهبودی گذاشت، تا اینکه به کلی کسالت آن رفع شد و بعداً هم در چشم خود نور و جلالی دیدم که خط بسیار ریز را می‌دیدم و ابدأً محتاج به عینک نگشتم.»

در صفحه ۲۰۱ همین کتاب نقل شده که یکی از علماء می‌فرمود: «ایام اربعین اباعبدالله(ع) بود، با قطار به کربلا می‌رفتم. قطار در یکی از ایستگاه‌های بین راه ایستاد. عدّه زیادی وارد قطار شدند در حالی که پابره‌نه و پاهایشان خون‌آلود همراه با گل بود. چند نفرشان در کنار من نشستند. با خودم گفتم اینها چرا اینطور زندگی می‌کنند. نگاه به پاهایشان کردم تعجب من بیشتر شد. سؤال کردم شما از کجا هستید و به کجا مسافرت می‌کنید؟ گفتند: ما عزاداران امام حسین (ع) هستیم و می‌خواهیم در شب اربعین در کربلا باشیم. این عالم بزرگوار می‌گوید: من به خودم آمدم و چون چشمانم

ضعیف بود مقداری از گل خون‌آلود از کف پای این همسفرم که در کنار دستم نشسته بود برداشتم و به پلک‌های چشمم کشیدم. گفتم به برکت عزاداران امام حسین (ع) چشمانم نور کافی پیدا کند. همینطور هم شد و از آن پس چشمانم حالت طبیعی نور خودش را پیدا کرده بود.

در این جزوه سعی شده است بعد از ذکر «آداب زیارت و معاشرت در سفر، نکات مهم اخلاقی» را تقدیم عوامل زحمتکش موکب‌ها نمایم.

ضمن التماس دعا و با آرزوی قبولی خدمت در موکب‌ها، از عموم خادمین گرامی، تقاضا می‌شود علاوه بر استفاده مطالب مفید، به بایدها و نبایدهای سفر زیارتی اربعین حسینی توجه داشته و با رعایت این موارد از فرصت‌های حاصل در این سفر ارزشمند، بهره کافی را ببرند.

جمشید گودرزی

قائم‌مقام رئیس ستاد بازسازی عتبات عالیات

در امور اربعین

آداب زیارت

- زیارت اولیای خدا و بزرگان دین، آدابی دارد که ثواب زیارت را افزون کرده و سبب تأثیر بیشتر آن، بر زائر می‌شود.
- با برخی از آنها با استفاده از کتاب شریف مفاتیح‌الجنان آشنا می‌شویم
۱. مستحب است انسان قبل از مشرف شدن به حرم، غسل زیارت کند.
 ۲. برای تشرّف به حرم پاکیزه‌ترین لباس‌ها را بپوشد و خود را خوشبو کند. (به جز در حرم امام حسین علیه‌السلام که خوشبو کردن خود مستحب نیست.)
 ۳. مستحب است با وضو به حرم مشرف شود.
 ۴. هنگام تشرّف به حرم گام‌ها را کوتاه بردارد و با وقار و آرامی حرکت کند.
 ۵. در مسیر، به ذکر الهی مشغول باشد.
 ۶. هنگام ورود به حرم، اذن دخول بخواند.
 ۷. با پای راست وارد حرم شود.
 ۸. هنگام دیدن قبر، تکبیر بگوید.
 ۹. اگر مزاحم دیگران نیست، به ضریح نزدیک شود.
 ۱۰. زیارت‌هایی که از ائمه اطهار(ع) رسیده است بخواند، از جمله زیارت جامعه و ...

۱۱. هنگام خواندن زیارت رو به قبله بایستد.
۱۲. پس از خواندن زیارت، گونهٔ راست و سپس گونهٔ چپ را بر ضریح بگذارد و دعا بخواند.
۱۳. پس از زیارت، دو رکعت نماز زیارت بخواند. (این آداب زیارت، مخصوص امامان معصوم علیهم‌السلام است و اما در مورد امامزادگان، چون نماز پس از زیارت، وارد نشده است، می‌توان دو رکعت نماز مستحبی را به عنوان هدیه به آنان خواند).
۱۴. پس از نماز، برای خود و دیگران دعا کند.
۱۵. از گناهان خود توبه و استغفار نماید.
۱۶. خواندن قرآن و هدیه آن به صاحب مزار، مستحب است به‌ویژه سوره قدر (انا انزلناه فی لیلة القدر...)

آداب معاشرت در سفر از زبان لقمان حکیم

- از امام صادق علیه‌السلام نقل شده که لقمان به فرزندش فرمود:
هرگاه با عده‌ای همسفر شدی:
- در کارهای مربوط به خود و آنها با ایشان بسیار مشورت کن و بسیار تبسم کن؛
 - در زاد و توشه‌ات نسبت به آنها بخشنده باش؛
 - اگر تو را دعوت کردند قبول کن و اگر از تو کمک خواستند کمک‌شان کن؛
 - در سه چیز از آنها برتر باش: «خاموشی»، «کثرت نماز» و «بخشنده‌گی در مرکب یا دارایی و یا توشه‌ای که همراه داری»
 - اگر در امر حقی از تو شهادت خواستند، شهادت بده، و اگر از تو مشورت خواستند، با تمام توان، اندیشه‌ات را برای آنان به کار گیر.
 - اگر همسفرانت راه افتادند، تو نیز با آنها حرکت کن و اگر دیدی کار می‌کنند، تو نیز مشغول کار شو.
 - اگر صدقه یا قرضی دادند، تو نیز با آنها همراهی کن.
 - از کسی که سنّش از تو بیشتر است، حرف‌شنوی داشته باش.

- هرگاه اتراق کردی، پیش از آنکه بنشیننی دو رکعت نماز بگذار.
 - هرگاه کوچ کردی نیز دو رکعت نماز بخوان.
 - آن‌گاه با سرزمینی که در آن فرود آمده‌ای خداحافظی کن، و بر آن مردمش درود فرست، زیرا هر سرزمینی را فرشتگانی است.^۱
- * **لبخند بر لب داشتن:** در روایات می‌خوانیم که لقمان فرمود: در برابر ایشان زیاد لبخند به لب داشته باش.^۲

۱. نقل از مجله شمیم یار معاونت فرهنگی حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت

۲. وسائل‌الشیعه، ج ۸، ص ۳۲۴

محورهای کلی اصول ارزشی خادمین در موبها

۱. اعتقاد به وحدت و انسجام امت اسلامی و تلاش برای صیانت و حراست از آن در پرتو رهنمودهای امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی
۲. رعایت تقوای الهی و موازین دینی و حرفه‌ای در اجرای وظایف محوله
۳. ساده‌زیستی، ظاهری آراسته و منطبق باموازین شرع اسلام، توأم با حُجُب و حیا، بیان و برخورد نیکو در عرصه‌ی خدمت‌گزاری به زائرین
۴. دارا بودن روحیه‌ی تواضع و فروتنی، سعه‌ی صدر و صبوری در برخورد با مسایل و مشکلات
۵. دارا بودن وجدان کاری و التزام به خدمت‌گزاری عاشقانه و متعهد به رعایت حقوق زائرین
۶. دارا بودن تعهد سازمانی و ملتزم به همکاری کامل و صیانت از حدود و حقوق قانونی و حیطة‌ی اختیارات حرفه‌ای در انجام وظایف و پاسخ‌گو بودن.

۷. پرهیز جدی از ابراز و اعمال تمایلات سیاسی، بانندی و جناحی.

۸. التزام به امانت‌داری، حفظ اسرار و عدم تجسس در امور شخصی زائرین.

۹. سایر موارد مرتبط

محورهای کلی اصول حرفه‌ای خدام در موب‌ها

۱. هدف‌مندی، تیزبینی، پویایی، نوآوری و تلاش کارآمد و مؤثر
۲. اعتماد به نفس و قاطع بودن در تصمیم‌گیری در عین اعتقاد به اصول مشورت و مشارکت جمعی
۳. برخورداری از توان در رفتار توأم با تکریم و احترام زائرین و همکاران در موب‌ها
۴. صراحت و صداقت در گفتار و رفتار و توانا در ارتباط کلامی و تعاملی با زائرین و همکاران
۵. توان‌مند در برنامه‌ریزی و رعایت نظم در امور
۶. توان‌مند در اجرای موفق و مؤثر دستورالعمل‌ها و ضوابط اجرایی
۷. داشتن قابلیت واکنش مناسب و به‌هنگام در مواقع ضروری
۸. توان‌مند در پیش‌گیری، مواجهه، مقابله، هدایت و اثرگذاری بر عوامل و مولفه‌های بحران‌زا (مدیریت بحران)
۹. توانا در صیانت از زائرین و همکاران به‌ویژه در کشور میزبان و ایجاد احساس امنیت و آرامش در آن‌ها.
۱۰. سایر موارد مرتبط

توصیه‌های اخلاقی «بیاییم اینگونه باشیم»

۱ - تعاون و همکاری

در منابع روایی، احادیث ارزشمندی از معصومین علیهم‌السلام نقل شده است که مردم را به **تعاون و همکاری** در نیکی دعوت می‌نمایند.

رسول خدا (ص) فرمودند: «با یکدیگر پیوند و ارتباط داشته باشید، به هم نیکی کنید و نسبت به هم مهربان باشید، همچنان که خدای عزوجل به شما دستور داده برادرانی **نیکوکار** باشید.^۱»
امام صادق علیه‌السلام فرمودند: «در نیکی رساندن به برادران خود با یکدیگر مسابقه گذارید و اهل نیکی باشید.»^۲

همچنین می‌فرماید: هر مسلمانی که حاجت مسلمانی را روا کند، خدای تبارک و تعالی به او خطاب کند که ثواب تو به عهده من است و به غیر بهشت برایت راضی نباشم.^۳

رسول خدا (ص) فرمودند: «اگر همه شما در راه **نیکوکاری** به هم پیوندید، دوستدار یکدیگر خواهید شد.»^۴

۱. ترجمه میزان‌الحکمه، محمد محمدی ری‌شهری، ج ۴، ص ۴۷۷

۲. اصول کافی، ج ۳، ص ۲۸۰

۳. اصول کافی، ج ۳، ص ۲۸۰

۴. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۳۴

پیامبر(ص) فرمود:

«کسی که مؤمن مسافری را یاری دهد، خداوند هفتاد و سه ناراحتی را از وی دفع کند و در دنیا و آخرت او را از هم و غم پناه دهد و بلای بزرگی را که در روز اجتماع مردم [فردای قیامت]، با آن روبه‌رو است مرتفع سازد.»^۱

در حدیث دیگری به نقل از رسول خدا(ص) آمده است:

«کسی که مسافر مؤمنی را در نیازی که دارد یاری رساند، خداوند هفتاد و سه گرفتاری او را برطرف خواهد کرد، یکی از آنها در دنیاست که از هم و غم آن رهایی خواهد یافت و هفتاد و دو گرفتاری نیز هنگام اندوه و گرفتاری بزرگ [در قیامت] است.»

ملاحظه: تعاون با زائران دیگر مذاهب و کشورها از جلوه‌های

خوب همکاری و مایه اتحاد و انسجام اسلامی است.

به یقین این همیاری و تعاون پیامدهای مثبت زیادی دارد از جمله:

- ایجاد محبت و نوع‌دوستی
- کاهش تفرقه و تقابل
- کاهش خودخواهی و خودپرستی و بی‌توجهی به مسائل و منافع دیگران

۱. وسائل‌الشیعه، ج ۱۱، ص ۴۳۰، ح ۱۵۱۷۷

- برخورداری از پاداش الهی
 - ترویج روحیه خیر و نیکی با رفع مشکلات همدیگر
 - ایجاد خاطره‌ای خوش از سفر
 - امیدواری به دریافت کمک به خود از سوی دیگران
- حضرت علی علیه‌السلام فرمودند: «همان‌گونه که یاری دهی، یاری می‌شوی»^۱

۲ - حُسن خُلق و پرهیز از بداخلاقی

* «حُسن خُلق» یک گوهر است. قیمت این گوهر، در سفر بیشتر آشکار می‌شود و در سفر زیارتی اربعین، باز هم بیشتر. برخورد خوب، ادب در گفتار، متانت در حرکات، همکاری در امور، روحیهٔ گذشت و ایثار، نداشتن حالت جدال و جرّ و بحث با زائرین، پرهیز از مشاجرات لفظی، تواضع و فروتنی، خدمت‌رسانی خالصانه به زائرین و بسیاری از این‌گونه امور، نمونه‌هایی از حُسن خُلق است.

* کسی به حضور پیامبر خدا رسید و از آن حضرت نصیحت و توصیه‌ای خواست. پیامبر (ص) سفارش‌هایی به او کرد، از جمله این توصیه: «با برادر دینی‌ات با روی گشاده برخورد کن».

۱. ترجمه و شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۲۲۴

حُسن خُلق، کاری است بی‌خرج و زحمت، اما آثار و برکات فراوانی دارد. اخلاق خوب، سفر زیارتی را برای زائران شیرین و سرشار از خاطرات خوب می‌سازد.

* امام باقر(ع) فرمود: «لبخند هر مردی به روی برادر مؤمن خود حسنه است و پاداش دارد.»^۱

«کسی که بداخلاق است و به همسایه خود بدی می‌کند، با ما همراه نشود.»^۲

* رعایت اخلاق اسلامی، یکی از ضروریات سفر است. کسانی که می‌خواهند از مسافرت خود بهره برده، مورد عنایت حضرت حق قرار گیرند، باید نکاتی را رعایت کنند.

انس بن مالک می‌گوید: مردی که می‌خواست به مسافرت برود، نزد رسول خدا(ص) آمد و به آن حضرت عرض کرد: به من سفارش و توصیه‌ای بفرمایید. پیامبر(ص) به او فرمود: «هر کجا بودی از خدا بترس و تقوی داشته باش، بدی را با خوبی پاسخ ده، و با مردم با اخلاق نیکو برخورد کن.»^۳

۱. کافی، ج ۲، ص ۱۸۸

۲. بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۲۷۲

۳. مستدرک‌الوسائل، ج ۸، ص ۲۰۸

سپس هنگامی که با او خداحافظی کرد به وی فرمود:
 «خداوند تقوای تو را افزون کند و تو را از بدی‌ها دور دارد، گناه
 تو را ببخشید و به هر سو رو می‌کنی، تو را به خیر و خوبی راهنمایی
 و متمایل سازد.»^۱

* مردی نزد رسول خدا(ص) آمد و عرض کرد: ای رسول خدا به
 من سفارشی فرما. حضرت توصیه‌هایی به او نمود، از جمله فرمود: با
 برادر دینی‌ات با روی گشاده برخورد کن.^۲

یکی از اصحاب امام صادق(ع) نیز می‌گوید
 «به آن حضرت عرض کردم: حدود حُسن خُلق چیست؟ امام (ع)
 در جواب فرمود:

«این که بال خود را برای دیگران بگسترانی و نرم‌خو باشی، سخن
 شیرین بگویی و با برادر دینی‌ات با خوش‌رویی برخورد کنی.»^۳
 * پرهیز از بداخلاقی: در روایتی دیگر از رسول خدا(ص) چنین
 نقل شده است:

خداوند از پذیرش توبه انسان بداخلاق امتناع می‌ورزد.
 سؤال شد: **كَيْفَ يَارَسُوْلُ اللهِ**: چگونه است که خداوند از
 پذیرش توبه او امتناع می‌ورزد؟

۱. کافی، ص ۲۰۸

۲. کافی، ج ۲، ص ۱۰۳

۳. کافی، ج ۲، ص ۱۰۳

فرمودند: چون او از گناهی توبه می‌کند و در گناه بزرگتر از آن قرار می‌گیرد.^۱

در یک روایت زیبا و هشداردهنده از پیامبر اکرم (ص) چنین نقل شده‌است:

بداخلاقی نیز زمامی از عذاب خدا در بین صاحب آن است، و آن زمام به دست شیطان است، و شیطان، آن انسان بد اخلاق را به سوی کارهای بد می‌کشاند، و کارهای بد هم او را به سوی آتش جهنم می‌کشاند.^۲

* یکی از بزرگان می‌گفت: چون بد اخلاقی حق الناس است، دل‌هایی را شکسته است که آن دل هنوز ناراحت است!!
* امام جواد (ع) فرمودند: سرآغاز نامه عمل مؤمن، حسن خلق است.^۳

* خداوند در قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:
به برکت رحمت الهی در برابر مردم نرم و مهربان شدی. اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌شدند.^۴

۱. الکافی، ج ۲، ص ۳۲۱

۲. جامع الاخبار، ص ۱۰۷

۳. بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۷۸

۴. سوره آل عمران، آیه ۱۵۸

۳ - سعه صدر و سازگاری اخلاقی

اگر کسی «سعه صدر» داشته باشد، می‌تواند حوزه‌ای از جاذبه پیرامون خود به وجود آورد و خیلی‌ها را به راه خیر و صلاح بکشاند. «جنبه‌داشتن» و تحمل، سختی‌ها را بر انسان هموار می‌سازد. سختی‌های سفر را با «سازگاری» می‌توان آسان ساخت. بدخلقی و کج‌خلقی و عصبانیت، نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند، که بر مشکلات یک جمع می‌افزاید. سازگار بودن یعنی: تندخویی دیگران را تحمل کردن، با حرف‌های نسنجیده دیگری از کوره در نرفتن. کنار آمدن با زائران و با خوش‌اخلاقی رفتار کردن. اینگونه سازگاری، سفری پرخطر را برایمان به ارمان می‌آورد.

۴ - تقسیم کار

تقسیم کار در سفر، هم از مشکلات می‌کاهد و هم موجب پیشرفت کار می‌شود. کسانی هستند که پیوسته از کار می‌گریزند، حتی کار خود را به دوش دیگران می‌اندازند و گروهی نیز، با روحیه بالا، در کارها تعاون و مشارکت می‌کنند. آنان کجا و اینان کجا؟! رسول خدا(ص) در مسافرتی، درباره کسی که پیوسته در طول

سفر، ذکر می‌گفت و حتی در علوفه دادن به شترش و تهیه غذای خودش هم همکاری نمی‌کرد، به همراهان او فرمود: همه شما از او بهترید!^۱

تقسیم کار و همکاری در کارها، از سنگینی آن می‌کاهد. مایه دلگرمی دیگران می‌شود و روح تکبر و خودبرتربینی را هم از بین می‌برد.

در سفر زیارتی «همکاری» و کمک کردن به دیگران، نزد خداوند اجر و پاداش دارد.

۵ - مشورت

* امام حسن (ع) می‌فرماید :

مَا تَشَاوَرَ قَوْمًا إِلَّا هُدُوا إِلَىٰ رُشْدِهِمْ

هیچ جمعیتی در کار خود با یکدیگر مشورت نکردند مگر این که به خیر و صلاح خویش رهنمون شدند.^۲

* عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: شَاوِرْ قَبْلَ أَنْ تَعْزِمَ وَفَكِّرْ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ

علی (ع) فرموده است: قبل از تصمیم مشورت نما و پیش از اقدام در کار فکر کن.^۳

۱. مکارم‌الاخلاق، حسن بن فضل طبرسی، ص ۲۶۵

۲. تحف العقول

۳. فهرست غرر، ص ۱۸۴

* امام صادق(ع) از پدر بزرگوارش نقل کرده که از پیامبر اکرم(ع) سؤال شد: ای رسول خدا، هوشیاری و دوراندیشی در چیست؟ فرمود: مشورت کردن با صاحب نظران و پیروی از آنها.^۱

* امام صادق(ع) فرمود: رسول اکرم(ص) در وصیت به حضرت علی(ع) فرمود: هیچ کمک و پشتیبانی محکم تر از مشورت و هیچ خردی بهتر از تدبیر و چاره اندیشی نیست.^۲

* امام صادق(ع) فرمود: هرگز انسان با مشورت کردن هلاک نمی شود.^۳

* سیدرضی در نهج البلاغه از حضرت امیرالمؤمنین (ع) نقل می کند: هیچ ثروتی مانند عقل، هیچ فقری مانند نادانی، هیچ میراثی مانند ادب و هیچ پشتیبانی مانند مشورت کردن نیست.^۴

۶ - گذشت و چشم پوشی

سفر، گاهی کسی را به پرخاش یا بدرفتاری یا تندخویی می کشاند.

نباید گذاشت بدی های دیگران، صفحه دل را تیره و غبارآلود

۱. بصائر الدرجات

۲. محاسن برقی، ص ۶۰۱

۳. محاسن برقی، ص ۶۰۱

۴. نهج البلاغه، حکمت ۵۱

سازد و ما را از نیکی و محبت و مساعدت به آنان دور کند.
دل را باید صاف کرد، تا صفا و دوستی و احسان از آن بجوشد و
به مردم برسد.

آنچه غبار از دل می‌زداید و تیرگی از خاطر می‌شوید. «گذشت»
است، یعنی نادیده گرفتن بدی‌های دیگران، قبول عذرخواهی و
پوزش از خطاکاران، کینه به دل نگرفتن از قصور و کوتاهی و
بی‌ادبی و گستاخی افراد، لغزش‌های دیگران را با بزرگواری عفو
کردن، پرهیز از پرونده‌سازی برای خطاهای دیگران.
خصلت گذشت، خصلت جوانمردان بزرگوار است.

به‌خصوص در سفر، جو آرام و باصفایی را میان زائران پدید می‌آورد.
در مسافرت، گاهی آگاهانه و گاهی از روی غفلت، ممکن است
یکی از همسفران دچار لغزش شده، کار خلافی انجام دهد. سیره
اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام در این زمینه آن بوده که
این لغزش‌ها را یا نادیده می‌گرفتند و یا با تذکر، رفتار فرد خطاکار را
اصلاح می‌کردند.

۷ - تواضع و فروتنی

به همان اندازه که تکبر و خود بزرگ‌بینی انسان را از چشم‌ها
می‌اندازد و منفور و مطرود می‌سازد، فروتنی و خاکساری محبوبیت
می‌آورد.

تواضع، نعمتی است که هیچ کس بر آن حسد نمی‌ورزد. برخورد محبت‌آمیز با مردم، نوعی «تواضع در رفتار» به شمار می‌رود. تواضع نشانه‌های مختلفی دارد: پرهیز از استبداد به رأی، احترام به بزرگان و تکریم سالخورده‌گان و سلام کردن به هر کسی که برمی‌خوریم، و نمونه‌هایی از این دست که در روایات ما آمده است. به فرموده پیامبر، بخیل‌ترین مردم کسی است که از سلام دادن بخل ورزد.^۱

انس و علاقه میان برادران و خواهران دینی، یکی از زیباترین هدیه‌های دین مقدس اسلام به مردم است. از جمله اموری که می‌تواند این پیوند را استوار سازد، سلام کردن به یکدیگر است. بنابراین در برخورد با زائرین و نیز در دیدار با دیگر مسلمانان، سخن را با سلام آغاز کنید. رسول خدا(ص) فرمود: «پیش از سخن گفتن سلام کنید و کسی که بدون سلام سخن را آغاز کرده، پاسخش را ندهید.»^۲

رسول خدا(ص) در حدیث دیگری فرمود:

«نزدیک‌ترین مردم به خدا و رسولش کسی است که در سلام کردن پیش قدم باشد.»^۳

۱. میزان‌الحکمه، ج ۱، ص ۲۳۴

۲. کافی، ج ۲، ص ۶۴۴

۳. همان

در سلام کردن نیز با صدای بلند سلام دهید تا طرف مقابل صدای شما را بشنود. امام باقر(ع) فرمود:

«خداوند، آشکار سلام کردن را دوست می‌دارد.»^۱

* تواضع و فروتنی شیرینی عبادت است.

حضرت رسول(ص) به اصحاب خود فرمودند: چه شد که در شما شیرینی عبادت نمی‌بینم.

اصحاب از حضرت سؤال کردند: شیرینی عبادت کدامست؟ فرمودند: تواضع نسبت به یکدیگر.

امام صادق(ع) فرمود: فروتنی و تواضع، مایه اصلی هر شرف محبوب و مقام بلند است.^۲

* جهان پهلوان غلامرضا تختی چه زیبا گفت:

وقتی قهرمان جهان شدم، آنگاه فهمیدم که باید بیشتر خم شوم تا مدال قهرمانی را به گردنم بیاویزند.

۸ - عفت در گفتار

نیکو سخن گفتن، مؤدبانه حرف زدن، پرهیز از حرف‌های رکیک و ناهنجار، در همه‌جا خوب است و در سفر، خوب‌تر.

کسی که ناگهان صدایش را پرخاشگرانه بلند می‌کند و به زمین و

۱. همان، ص ۶۴۵

۲. محجۀ البیضاء، ج ۶، ص ۲۲۵

زمان ناسزا می‌گوید و مراعات ادب و حیا را نمی‌کند، زائران و همراهان را در فشار روحی و اخلاقی قرار می‌دهد. حتی گاهی بلند حرف زدن و داد کشیدن هم نوعی بی‌عفتی در گفتار است و از دیگران سلب آرامش و آسایش می‌کند.

حضرت لقمان به پسرش توصیه می‌کند: «فرزندم! صدای خودت را پایین بیاور (و فریاد نزن)، چرا که زشت‌ترین و ناخوشایندترین صداها صدای الاغ‌هاست.»^۱

داد کشیدن بر سر دیگری، به‌خصوص اگر زائر باشد، رشته‌های پیوند را می‌گسلد و کینه و کدورت پدید می‌آورد.

نزاکت و ادب، نشانه خردمندی و کمال عقل است. گفتار مؤدبانه و محترمانه، گوینده را محبوب و مورد احترام قرار می‌دهد. صاحبان زبان‌های تند و تیز و عادت کردگان به بدزبانی و ناسزاگویی که نسبت به «ادب گفتار» بی‌مبالا‌تند و از لغویات و سخنان رکیک پروایی ندارند، شخصیت خود را پیش دیگران پایین می‌آورند.

خردمندان، به خاطر داشتن شرم و حیا (این گوهر گرانبها) از بعضی حرف‌ها پرهیز می‌کنند و آن را در شأن یک فرزانه فهمیم نمی‌دانند.

۱. لقمان، ص ۱۹

زیر پا گذاشتن حیا، نه تنها به «بی‌عفتی در گفتار» می‌انجامد، بلکه زمینه‌ساز بسیاری از گناهان نیز خواهد شد.

امام صادق (ع) در مورد رعایت ادب فرمود: اگر از عمرت فقط دو روز باقی مانده باشد، یک روزش را به فرا گرفتن ادب و تربیت اختصاص بده تا روز مرگت از سرمایه‌های اخلاقی روز قبلت یاری بخواهی.^۱

* امام علی (ع) می‌فرماید :

پیامبر خدا را خداوند ادب آموخت، و او مرا ادب آموخت، و من مؤمنان را ادب می‌آموزم و برای مردمانِ ارجمند ادب به ارث می‌نهم. مولوی می‌گوید:

از خدا جوییم توفیق ادب بی‌ادب محروم گشت از لطف رب
بی‌ادب تنها نه خود را داشت بد بلکه آتش در همه آفاق زد

۹ - مناعت طبع

بلندی همت و روحیه بزرگووارانه و اخلاق کریمانه، از نشانه‌های کمال در انسان است.

خست نفس و روحیه حقیر و کوچک داشتن، زینده یک مسلمان نیست.

۱. روضه کافی، ص ۱۵۰

سیدالشهداء علیه السلام کریم و بزرگوار است. دوست دارد خادمینش هم خُلق و خوی بزرگوارانه و مناعت طبع داشته باشند.

۱۰ - جوانمردی

فتوّت و جوانمردی، آمیخته به نوعی ایثار، گذشت، بزرگواری و کرامت نفس است. زمینه بروز خصلت جوانمردی در مسافرت بیشتر پدیدار می‌شود.

در حدیثی از رسول خدا (ص) روایت است که فرمود: تلاوت قرآن، ساختن مسجد، دوستی با مؤمنان به خاطر خدا، بخشیدن غذای خود به دیگران، خوش خلقی و شوخ طبعی و مزاح بدون ارتکاب معصیت، از نشانه‌های «جوانمردی در سفر» است.^۱ در سفر، برخی تنها به راحتی و رفاه خود می‌اندیشند و اینکه دیگران در چه شرایطی به سر می‌برند اصلاً برایشان مطرح نیست.

بعضی هم حاضرند برای آسایش دیگران، خودشان در زحمت باشند، برای راحت خوابیدن دیگران، خودشان بی‌خوابی بکشند. برای سیر شدن و سیراب شدن دیگران خود گرسنه و تشنه بمانند.

۱. بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۲۶۶

پیامبر اکرم(ص) فرمود: «سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ فِي السَّفَرِ»^۱.
 سرور و سالار یک گروه، کسی است که در مسافرت به آنان خدمت کند.
 هر که خدمت و ایثارش بیشتر باشد، نزد خداوند عزیزتر و مقرب‌تر است.

۱۱ - مهرورزی به مردم

توجه به ارزش‌های اخلاقی اسلام در سفر، مسافرت را بسیار شیرین و جاذبه‌دار می‌کند. برای آن‌که از هرگونه کدورتی پیشگیری شود، خادمین در برخورد با زائرین نکاتی را باید رعایت کنند:
 امام صادق (ع) به نقل از رسول خدا(ص)، به برخی از این امور اشاره داشته، فرموده‌اند:
 «سه چیز پایه‌های دوستی مردم با برادر دینی خود را محکم می‌کند:

۱- همیشه با خوش‌رویی با او برخورد کند،
 ۲- در مجلس هرگاه به سوی او آمد، برایش جا باز کند و او را در کنار خود بنشاند،

۳- او را به هر نامی که خودش دوست دارد، صدا بزند»^۲

۱. محجة البیضاء، ج ۵، ص ۶۱

۲. کافی، ج ۲، ص ۶۴۳

۱۲ - خیررسانی به مردم

بهره رساندن به دیگران، عامل جذب دل‌هاست. در مسافرت، اگر کسی از خودسختی و مردانگی و ایثار نشان دهد و داشته‌های خود را در اختیار دیگران نیز قرار دهد و با آنان «مواسات» داشته باشد، در دل‌ها جا باز می‌کند. دیگران نیز دعاگو و خیرخواه او خواهند بود. پیشگام شدن در نیکی به دیگری، یک «امتیاز اخلاقی» است و عطا و بخشش قبل از سؤال، امتیازی دیگر.

دست و دل‌بازی و اخلاق کریمانه در سفر، محبوبیت می‌آورد، هم نزد خدا و هم پیش بندگان خدا.

مسلمان، بر برادر دینی حقوقی دارد که مراعات و ادای آنها، بسیاری از اختلاف‌ها را می‌کاهد و روابط اجتماعی را در جامعه اسلامی تقویت می‌کند.

شناخت این حقوق و وظایف، گام اول است، مراعات و ادای آنها، گام دوم و مراعات متقابل و دو جانبه آنها گام سوم. در هریک از این سه مرحله خلل پیش آید، آن هدف یاد شده تأمین نمی‌شود.

در حدیثی، نقل شده که کسی به امام باقر (ع) گفت: شیعیان شما نزد ما فراوانند.

حضرت فرمود: آیا ثروتمندان به مستمندان کمک می‌کنند؟

آیا نیکوکاران، از بدرفتاران می‌گذرند و گذشت می‌کنند؟

آیا با هم برابری و مساوات دارند؟

پاسخ داد: نه.

امام فرمود: پس اینان که گفتی «شیعه» نیستند. شیعه کسی است که چنین باشد.^۱

اگر وظایف خود را نسبت به برادران دینی خود ندانیم، ممکن است قصور و کوتاهی از ما صورت بگیرد و به خاطر آن مورد مؤاخذه قرار گیریم.

اهمیت مساله تا بدان حدّ است که امام سجاد (ع) در حدیث مفصّل و بلندی که به «رسالة الحقوق» معروف است، این وظایف و تکالیفی را که نسبت به دیگران داریم برشمرده است.^۲ شناخت و مراعات این حقوق نیز از «اخلاق سفر» به شمار می‌آید.

خدمت به زائران را «عبادت» بدانیم و با قصد قربت کار کنیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبَّ النَّاسِ

إِلَى اللَّهِ؟

قَالَ: أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ

امام صادق (ع) فرمود: از رسول خدا سؤال شد محبوب‌ترین

مردم در پیشگاه خدا کیست؟ پیامبر فرمود: کسی که بیشترین

۱. کافی، ج ۲، ص ۱۷۳

۲. مکارم الاخلاق، باب دوازدهم.

سود و خدمت را به مردم عرضه نماید.^۱
 * گاهی مشکلات پیش‌بینی نشده، سفر را به کام انسان تلخ می‌سازد.

آن‌قدر در روایات اسلامی بر فضیلت «قضای حاجت» و رفع نیاز برادر مؤمن تأکید شده‌است که بُهت‌آور است.
 مسافرت، صحنهٔ بروز این‌گونه نیازهاست.
 اگر کسی توفیق داشته باشد که گره‌ای از مشکلات دیگران بگشاید، یا برادران دینی‌اش برای رفع نیازهایشان به او روی آورند، این موهبت الهی و نعمت بزرگی است که خداوند برای او فراهم ساخته است.
 باید قدرش را بداند و از خدمت‌رسانی کوتاهی نکند.

۱۳ - غنیمت شمردن فرصت

رسول خدا(ص) فرمود: «در ایام زندگی شما، لحظاتی فرا می‌رسد که در معرض نسیم حیات بخش الهی قرار می‌گیرید و فرصت مناسبی به دست می‌آورد. بکوشید که از آن فرصت‌ها استفاده کنید و خویشتن را در مسیر فیض الهی قرار دهید.»^۲
 * رسول اکرم(ص) در مورد ارزش فرصت فرموده است: «آنکس

۱. بحارالانوار ج ۷۳، ص ۳۳۹

۲. نقل از کتاب کشکول نوجوانان و جوانان، تألیف یوسف درودگر، ص ۱۲۹

که به رویش در خیری گشوده شد غنیمت بشمارد، و از فرصت استفاده کند، زیرا نمی‌داند چه وقت آن در برویش بسته می‌شود.^۱

﴿ قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ، فَأَنْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ :

علی(ع) فرموده است: فرصت مانند ابر از افق زندگی می‌گذرد، مواقعی که فرصت‌های خیری پیش می‌آید غنیمت بشمارید و از آنها استفاده کنید.^۲

و نیز فرموده است: فرصت خیلی زود می‌گذرد و دیر برمی‌گردد.^۳

۱۴ - تداوم آشنایی

بسیار از دوستی‌های ریشه‌دار و درازمدت، نتیجهٔ یک برخورد و آشنایی در سفرهاست.

سفر، اگر طولانی باشد، زمینهٔ کسب دوستی و آشنایی هم بیشتر خواهد بود.

اگر در روایات، تأکید شده که با هم خوشرو و خوشخو باشید، تا دوستی‌هایتان پابرجا شود. یا آنان که حُسن خُلق و خوش رفتاری داشته باشند، دوستانشان فراوان می‌شوند، یا به تعبیر حضرت

۱. مستدرک ۲، ص ۳۵۰

۲. غررالحکم، ص ۳۴۰

۳. غررالحکم، ص ۸۹

امیر(ع) «خوش‌رویی و گشاده‌رویی، رشته‌پیدایش دوستی است»، اینها همه، علاوه بر تأکید بر اخلاق والا و شایسته به عنوان زیربنای روابط اجتماعی خوب، بر ارزشمند بودن تداوم دوستی‌ها دلالت می‌کند.

با این حساب، نباید آشنایی‌های به‌دست آمده در طول سفر را به فراموشی سپرد و از تداوم آن غفلت کرد.

امروز که افراد با دوربین از یکدیگر عکس یادگاری می‌گیرند یا فیلم تهیه می‌کنند، ارسال نمونه‌ای از عکس یا فیلم یادگاری از سفر، می‌تواند عامل تحکیم پیوندهای دوستی باشد.

آشنایی و دوستی، ارمغان سفر است.

آن را حفظ کنیم و از تباه شدن یا گسسته شدنش جلوگیری کنیم.

۱۵ - توجه به اوقات نماز

خداوند در قرآن کریم خطاب به مؤمنان می‌فرماید:

«حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ»^۱

«بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید، و خاضعانه برای خدا بپا

خیزید.»

در حالات ائمه معصومین (ع) آمده است که هرگاه زمان نماز فرا می‌رسید، اندامشان می‌لرزید، رنگ چهره‌شان دگرگون می‌شد، وقتی علت آن را جویا می‌شدند، می‌فرمودند:

«وقت ادای امانتی رسیده که آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها زیر بار آن نرفتند و آن را برنتافتند.»^۱
و یا می‌فرمودند:

«سزاوار است کسی که در پیشگاه خداوند می‌ایستد، رنگش پریده و بندبند اعضای بدنش بلرزد.»

امیر مؤمنان علی (ع) در فرمانی به محمدبن ابی‌بکر آنکه که او را والی مصر قرار داد، چنین نگاشت:

«نماز را در وقت تعیین شده آن به جای آور، نه به خاطر فراغت و بیکاری در انجام آن شتاب کن و نه به بهانه کار، آن را به تأخیر بیانداز، بدان که همه اعمال تو بسته به نماز تو است.»^۲

* طبیعی است که اگر نمازهای واجب را به جماعت بخوانند، پاداشی برتر و غیرقابل تصوّر خواهد داشت. در روایت آمده است: اگر نماز به جماعت خوانده شود و نمازگزاران بیش از ده نفر باشند، شمارش پاداش آن توسط افراد بشر امکان‌پذیر نیست.

۱. تفسیر صافی، ج ۲، ص ۳۷۰

۲. نهج البلاغه، نامه ۲۷

«اگر [در نماز جماعت] بیش از ده نفر شدند، اگر دریا‌های آسمان و زمین مرگب و جن و انس و فرشتگان نویسنده شوند، نخواهند توانست ثواب یک رکعت آن را بنویسند.»^۱

* در جنگ صفین، هنگام زوال بود. حضرت به سمتِ بالا نگاه می‌کرد. ابن عباس عرض کرد: «آیا از وقتِ نماز جستجو می‌کنید؟» فرمود: «آری! آیا این جنگِ ما جز برای برپا شدن نماز است؟»

صبح نوزدهم ماه مبارک رمضان که او را با فرقی شکافته از مسجد بیرون می‌بردند، چشمش به فجر که افتاد، فرمود: «هیچ وقت ندیدی که علی(ع) در خواب باشد.»^۲

۱۶ - پوشش مناسب

امام علی(ع) فرمود: «همچنان که دوست دارید افراد ناآشنا شما را در بهترین حالت خود ببینند و در نتیجه خود را برای آنها می‌آرایید، زمانی که نزد برادر مسلمان خود می‌روید نیز، آراسته (با لباس و وضعیت مناسب) ظاهر شوید.»^۳

۱. مستدرک‌الوسائل، ج ۶، ص ۴۴۳

۲. تفسیر سوره مبارکه واقعه، ص ۱۳۸

۳. خصال، ص ۶۱۲

همچنین رسول خدا(ص) در حدیثی دیگر فرمود:
 «همانا خداوند دوست دارد هنگامی که بنده‌اش نزد برادران
 دینی خود می‌رود، منظم و آراسته باشد.»^۱

۱۷- زینت تشیع

خادمین ایرانی، سفیران مذهب تشیع و انقلاب اسلامی در
 دیگر کشورها هستند و مسلمانان سایر بلاد، شیعه بودن و
 ویژگی‌های تشیع را در رفتار و کردار ایرانیان می‌بینند، بنابراین
 باید به شکلی عمل کنند که باعث زینت و افتخار پیشوایان خود
 باشند.

هشام کندی می‌گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که فرمود:
 «شما را برحذر می‌دارم از این که کاری انجام دهید که به خاطر
 آن، ما را سرزنش کنند؛ زیرا فرزندِ بد، با عمل خود پدر را بدنام
 می‌کند.»^۲

در بیان امام صادق(ع) آمده است: «شما با غیر زبانتان (یعنی در
 عمل) مردم را به (اسلام و تشیع) دعوت کنید.»^۳

۱. مکارم‌الاخلاق، ج ۱، ص ۸۵

۲. کافی، ج ۲، ص ۲۱۹

۳. کافی، ج ۲، ص ۷۸

۱۸- با وضو خدمت کردن

رسول خدا(ص) فرمود: «کسی که با وضوء بخوابد، اگر در شب مرگ به سراغش آمد، این شخص شهید از دنیا رفته است.»^۱

* پیامبر بزرگوار اسلام(ص) فرمودند: وضو زیاد بگیر تا خداوند عمرت را زیاد کند و اگر توانستی شبانه روز وضو داشته باشی که در این صورت اگر مرگت فرا رسد با وضو باشی شهید از دنیا خواهی رفت.^۲

* فردی خدمت رسول خدا(ص) رسید و از کمی رزق شکایت کرد. پیامبر(ص) فرمود: «همیشه با وضو و طهارت باش، روزیت فراوان می گردد.»

۱۹- احترام به سالخوردگان

اگرچه همه زائران احترام خاصی دارند اما در بین آنها افراد سالخورده وجود دارند که نیازمند کمک بیشتری هستند.

امام صادق(ع) فرمود: «احترام به سالخورده، احترام به خدا است.»^۳

۱. مستدرک الوسائل، جلد ۱، ص ۴۲

۲. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۳

۳. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۶۵۸

* در حدیثی دیگر رسول خدا (ص) فرمود:

«هرکس، سالمندی را که در اسلام موی خود را سپید کرده احترام کند، خداوند او را از هراس روز قیامت آسوده سازد»^۱.

* رسول خدا(ص) فرمود: کسی که به خردسالان، ترحم و به سالمندان، احترام نکند از ما نیست.^۲

و فرمود: احترام و تکریم مسلمانی که مویش در اسلام سفید شده است، تکریم و تجلیل از خداست.^۳

همچنین فرمود: کسی که سالمندان را احترام کند؛ خداوند متعال او را از وحشت و ترس روز قیامت نجات می‌دهد.^۴

* این سخن را نیز از حضرت علی(ع) به یاد داشته باشیم که فرمود:

دانشمند را به خاطر علمش و بزرگسال را به خاطر سن او، باید احترام کرد.^۵

* پیرمردی حضور رسول اکرم(ص) شرفیاب شد، کسانی که در محضر آن حضرت نشسته بودند مراعات احترامش را نمودند و در

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۶۵۸

۲. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۲۲۷

۳. اصول کافی، ج ۳، ص ۲۴۰

۴. نوادر راوندی، ص ۷

۵. غررالحکم، حدیث ۱۱۰۰۷

جا دادن به او کُندی و تسامح کردند. پیغمبر اکرم(ص) از این رفتار برخلاف ادب ناراحت شد، به آنان فرمود: کسی که به خردسالان ما تفضّل و ترحم نکند و پیران ما را مورد تکریم و احترام قرار ندهد از ما نیست و با ما بستگی و پیوستگی ندارد.^۱

۲۰- اخلاص در عمل

اخلاص، شرط اساسی در تمامی عبادات است، هر کس عبادتی را برای خودنمایی و ریا و یا دستیابی به امور مادی و دنیایی انجام دهد، از آن عمل هرگز بهره و نصیبی نخواهد برد.

این اصل مهم به اندازه‌ای تعیین کننده است که اگر رزمنده و جهادگری در میدان نبرد شرکت کند و هدفش دستیابی به غنائیم جنگی، انتقام‌گیری از دشمن و رسیدن به پست و مقام باشد و در این راه کشته شود، شهید به حساب نمی‌آید.

همه چیز در گرو نیت انسان است و با آن ارتباط مستقیم دارد.

رسول خدا(ص) فرمود:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ»^۲

«جز این نیست که کارها به نیت‌ها است. [یعنی براساس نیت

۱. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۳۴

۲. صحیح مسلم، ج ۶، ص ۴۶

هرکس، بررسی و پاداش یا جزا داده می‌شود.»

در حدیث دیگری نیز فرمود:

«هرگاه کاری را انجام دادی، آن را فقط برای خدا انجام ده، زیرا خداوند تنها اعمال خالص را از بندگان خود می‌پذیرد.^۱ لذا خدمت به زائرین را عبادت بدانیم و با قصد قربت کار کنیم.

۲۱ - خشم و غضب

* امام حسن عسکری (ع) فرمودند :

الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ

خشم کلید هر بدی و زشتی است.^۲

* از امام صادق (ع) نقل شده که شخصی به محضر پیامبر خدا (ص) رسید و از آن حضرت درخواست کرد که مرا موعظه و نصیحت کن.

حضرت در جمله‌ای کوتاه و جامع فرمود: «إِذْهَبْ وَلَا تَغْضَبْ» برو و غضب نکن.

* حضرت علی علیه‌السلام به حارث همدانی فرمودند: از خشم و غضب برحذر باش که لشگری بزرگ از ابلیس است.

هرکس در برابر مشکلات و سختی‌ها صبور و بردبار بوده، آشفته

۱. بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۱۰۳

۲. تحف العقول

و خشمگین نشود. رسول خدا (ص) در این زمینه فرمود:
 «خشم ایمان را تباه می کند، چونان که سرکه عسل را خراب
 و فاسد می کند.»^۱

روزی عربی بیابانی نزد رسول خدا (ص) آمد و عرض کرد: من
 مردی بیابان نشینم، سخنانی جامع به من بیاموز [تا راهنمای
 عملم باشد].

حضرت فرمود: به تو فرمان می دهم خشمگین نشوی!
 عرب سه بار سؤال خود را تکرار کرد و حضرت همان پاسخ را
 داد، تا آن که آن مرد به خود آمد و گفت: پس از این دیگر
 چیزی سؤال نمی کنم؛ رسول خدا (ص) جز به خیر، مرا فرمان
 نداده است.^۲

سخن امام صادق (ع) زیبایی کلام رسول خدا (ص) را تفسیر
 می کند که فرمود:

«الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ»^۳

«خشم، کلید هر بدی است.»

بنابراین هر زائری باید مراقب خود باشد تا بر کسی خشم
 نگیرد و اگر خشمگین شد، خشم خویش را فرو برد و اجازه ندهد

۱. کافی، ج ۲، ص ۳۰۲

۲. همان، ص ۳۰۲

۳. همان، ص ۳۰۳

به درگیری و خشونت مبدل گردد.

امام صادق (ع) فرمود: «هیچ بنده‌ای خشم خود را فرو نبرد مگر آن که خداوند بر عزت او در دنیا و آخرت بیافزاید...»^۱

۲۲ - چند نکته بهداشتی

رعایت اموری که تأمین‌کننده سلامتی انسان در سفر می‌باشد، بسیار ضروری و لازم است؛ زیرا ممکن است با اندک غفلتی، گرفتار بیماری شده و چند روزی از فیض خدمت به زائرین و یا حضور در حرم‌ها و مکان‌های مقدس محروم بماند.

* رسول خدا(ص) در احادیثی در خصوص اهمیت نظافت و بهداشت می‌فرماید: اسلام پاکیزه است، پس خود را پاکیزه کنید، چرا که جز پاکیزه به بهشت وارد نشود.^۲ نظافت از ایمان است و ایمان با صاحبش در بهشت‌اند.^۳

* امام صادق(ع) نیز در احادیثی می‌فرماید: پاکیزگی از اخلاق پیامبران است.^۴

۱. کافی، ج ۲، ص ۱۱۰

۲. تاریخ بغداد، ج ۵، ص ۳۵۱

۳. طبیب‌النبی(ع)، ص ۲۱؛ بحارالانوار، ج ۵۹، ص ۲۹۱

۴. تحفالعقول، ص ۲۲۲

۲۳ - نیازمندی‌های سفر

شایسته است خادمین برخی از نیازمندی‌های خود را همراه بردارد تا هنگام نیاز از آن بهره گیرد.

طبق نقل عایشه «رسول خدا (ص) هرگاه به مسافرت می‌رفت، چند چیز با خود برمی‌داشت:

۱ - آئینه، ۲ - مسواک، ۳ - شانه کوچک ۴ - مسواک ۵ - شانه بزرگ.»^۱

مرحوم مجلسی (ره) نیز در بحارالانوار نقل می‌کند:

«رسول خدا(ص) هرگاه به مسافرت می‌رفت، شانه، مسواک و سرمه‌دان با خود برمی‌داشت.»^۲

همچنین به نقل از امام صادق(ع) در وصیت لقمان به فرزندش این چنین آمده است:

«ای پسر من، شمشیر و کفش و عمامه و ریسمان و مشک آب و نخ خیاطی و سوزن در سفر همراه داشته باش و داروی بیشتری همراه خود بردار تا هم خود و هم همراهانت از آن استفاده کنید.»^۳

۱ . محجۀ البیضاء ، ج ۴ ، ص ۷۲

۲ . بحارالانوار، ج ۷۳ ، ص ۲۳۵

۳ من لا یحضره الفقیه، ج ۲ ، ص ۱۸۵ ، ح ۸۳۴

✽ لقمان حکیم به فرزندش فرمود: «[در مسافرت] با خود دارو بردار [تا در صورت نیاز] هم تو و هم همسفرانت از آن بهره گیرند...»^۱

بایدها و نبایدها

۱. اربعین یک مکتب، مدرسه و کلاس بزرگ درسی است. هم باید از رفتارها و گذشت و ایثارها درس گرفت و هم با رفتار شایسته مبلغ فرهنگ اربعین و شخصیت عنصر فهیم ایرانی بود.
۲. محور اصلی این حرکت نهضت کربلا به امامت امام حسین علیه السلام است. این محور و کلیه شؤونات مرتبط با این نهضت بایستی مستمراً مورد توجه خادمین موکبها قرار گیرد و محور هر اقدام و فعالیت و تلاشی باشد.
۳. زیباترین، رساترین، لطیفترین و موثرترین شعار « لبیک یا حسین (ع) » است که خود مبین و مبلغ فرهنگ غنی نهضت کربلا است. از تبدیل اربعین به شعارهای حزبی و گروهی، و تبلیغ شخصیتها و رجال سیاسی و مذهبی ... اجتناب شود.
۴. مهمترین خصیصه سفر زیارتی اربعین رعایت آداب و اخلاق و صدق و صفا و انصاف که ویژگیهای زائر شهیدان کربلاست.
۵. احترام به قوانین کشور عراق و رعایت ادب و اخلاق رفتار شایسته از جانب خادمین موکبها بهترین تبلیغ برای حرکت بزرگ اربعین و فرهنگ مردم ایران است.

فرهنگ نیز بعنوان مهمترین شاخصه اربعین نیازمند تبیین مستمر در جهات مختلف است. این بزرگترین اجتماع بشری و تبلور نماد مکتب انسان ساز کربلا بیشتر از هر موضوعی نیازمند رعایت ویژگی‌های نهضت کربلا توسط خادمین است. طبعاً انعکاس این حرکت به عنوان نماد ممتاز شیعی خود مقتضیات خاصی می‌طلبد که در منظر جهانیان کاملاً با حساسیت مورد توجه و زیر نظر افکار عمومی و مجامع جهانی و مذاهب و ادیان پیگیری می‌شود.

۶. **به لحاظ ابعاد جهانی، حرکت اربعین هر چند بیشتر یک حرکت شیعی است لیکن متعلق به آرمان‌های بزرگ انسانی و راه جوانمردی و ظلم ستیزی و آزادگی است.** در تبیین جهانی این حرکت متناسب با ظرفیت فراگیر آن، بایستی تبلیغ و رفتار نمود. این اقیانوس پر تلاطم و سراسر شور و عشق اربعین می‌تواند میلیون‌ها انسان مظلوم و ستم‌دیده و تشنه حریت و آزادگی را سیراب مکتب آزادببخش امام حسین علیه‌السلام نماید. لذا خادمین توجه نمایند رنگ و بوی ایرانی و شیعی دادن مراسم اربعین ممکن است حساسیت‌هایی را در بین مردم مخلص عراق و سایر مسلمانان دیگر کشورها ایجاد نماید.
۷. **خادمین توجه داشته باشند، حتماً میزبان بودن دولت و**

- مردم عراق به عنوان یک اصل مدنظر قرار گیرد تا به «مردم محوری» و «خودجوش بودن» این حرکت عظیم توسط عراقی‌ها، خدشه وارد نشود. توجه به این مسئله که مردم عراق، میزبان اصلی و صاحب‌خانه هستند و باید عزت، کرامت، استقلال و حرمت آنها حفظ شود جداً مورد انتظار است.
۸. ترک مخاصمه و مجادله، ترک سخنان ناشایست و کلمات لغو و بیهوده و صحبت مال دنیایی که در هر جا مذموم و سبب قساوت قلب است، بلند نکردن آواز و صدای خود برای هر علتی که باشد، از جمله مواردی است که تأکید می‌گردد.
۹. در صورتی که همه روزه داروی خاصی مصرف می‌کنید برای طول مدت خدمت داروی خود را با نسخه‌های مربوطه همراه داشته باشید.
۱۰. رمز موفقیت در کار صبر، گذشت و ایثار، خوش‌روئی، همبستگی، اتحاد و هماهنگی با دیگر خادمان است، به این مهم عنایت شود.
۱۱. به محض ورود به خاک عراق ساعت خود را با وقت محلی تنظیم کنید، بدانید که همه برنامه‌ها به وقت محلی است.
۱۲. در روابط اجتماعی با شهروندان عراقی، ماموران، خادمان حرم، همواره مشترکات دینی را مدنظر قرار داده و از بحث و جدال با آنها خودداری فرمائید.

۱۳. همراه نداشتن کارت‌ها و مدارک اضافی مثل شناسنامه، کارت ملی، دفترچه بیمه و ... و بسنده کردن به گذرنامه
۱۴. همه خادمان، در تمام ایام سفر لباس مناسب بپوشند و حجاب را کاملاً رعایت کنند.
۱۵. با توجه به اینکه در موکب‌ها، زائران از کشورها و فرهنگ‌های مختلف گرد هم می‌آیند، لازم است خادمین، شئون اخلاقی و فرهنگی را حفظ و از شوخی بی‌مورد و ایجاد سروصدا پرهیز نمایند و نماینده خوبی برای جمهوری اسلامی ایران باشند.
۱۶. بایستی با پرهیز از اسراف غذاها و نوشیدنی‌ها که از دستورات دین مبین اسلام است، به این اخلاق پسندیده اسلامی جامه عمل پوشانند.
۱۷. رعایت بهداشت و اهتمام به پاکیزه نگه‌داشتن موکب و محیط اطراف نشانگر شخصیت والای خادمین موکب‌ها است.
۱۸. دستور قرآن در سوره آل عمران، اتحاد با دیگر ادیان الهی در نقاط مشترک توحید و معاد است. اتحاد با هم‌کیشان مسلمان از مذاهب دیگر پسندیده و اولی است. لذا مبدا در این سفر با رفتار و کلمات اهانت‌آمیز که بارها از سوی مراجع عظام تقلید، حرام اعلام شده، موجب تفرقه دشمن‌پسند شویم.
۱۹. برخی عراقی‌ها، زبان فارسی را متوجه می‌شوند، لذا مناسب است در گفت‌وگوها، حتی به شوخی از کاربرد کلمات

- اهانت‌آمیز و خلاف ادب اجتناب شود.
۲۰. در طول سفر در حفظ و نگهداری از گذرنامه کوشش شود تا در هنگام خروج از عراق مشکلی رخ ندهد.
۲۱. احتمال معطلی زیاد در مرحله عبور از مرز، اعم از خاک ایران یا عراق (در مرحله رفت و برگشت) برای گذراندن تشریفات گمرکی و کنترل گذرنامه وجود دارد، بنابراین حفظ نظم و آرامش، عدم درگیری و پرهیز از رفتار تند، مورد انتظار است.
۲۲. به نیروهای نظامی و انتظامی عراق احترام گذاشته شود و به تذکرات امنیتی و حفاظتی آنان توجه گردد و از هرگونه برخورد کلامی غیرمعمول با آنان اجتناب شود.
۲۳. فیلم‌برداری از اماکن نظامی و انتظامی و ادوات نظامی در کشور عراق ممنوع است. لذا از گرفتن عکس و فیلم از پایانه‌های مرزی، اماکن ممنوعه نظامی و انتظامی و سیطره‌ها جداً خودداری شود.
۲۴. در ایران و عراق حساسیت زیادی روی موادمخدر و داروهای روان‌گردان وجود دارد. حمل هرگونه موادمخدر حتی به مقدار خیلی کم و برای مصرف شخصی یا به عنوان دارو، نزد محاکم عراقی قابل قبول نیست و احکام سنگینی دربر خواهد داشت و موجب بازداشت دارنده خواهد شد.
۲۵. از طرح مسایل جنگ ایران و عراق یا شهدا و بزرگان و ... در

گفتگو با مأمورین و شهروندان عراقی اجتناب شود، زیرا ممکن است موجب کدورت و کینه گردد.

۲۶. با توجه به وضعیت سیاسی و امنیتی کشور عراق، خادمین از هرگونه بحث و جدل سیاسی و سردادن شعارهای سیاسی خودداری کنند و از رفت‌وآمد با افراد مشکوک و به‌خصوص جریان‌های معاند نظام جمهوری اسلامی ایران اکیداً خودداری نمایند.

۲۷. لازم است خادمین از نزدیک شدن به صحنه‌هایی نظیر تصادفات، درگیری، تجمع، تظاهرات خیابانی، انفجار، آتش‌سوزی و ... خودداری کنند و در صورت مشاهده این حوادث به سرعت از محل دور شوند.

۲۸. حتماً قبل از سفر نسبت به تخلیه حافظه تلفن، فلش مموری یا دوربین عکاسی و فیلم‌برداری از موارد غیرضروری و شماره تلفن‌های مراکز مهم، اقدام شود.

۲۹. در مکالمات تلفنی از بیان مطالب محرمانه و غیرضروری خودداری شود.

۳۰. مواظبت از پول و اموال شخصی و مراقبت از سارقین. ضمناً از قرار دادن مدارک و پول در جیب عقب شلوار پرهیز شود و بهتر است در جیب داخل که دارای دکمه و زیپ است، قرار گیرد. در صورت امکان از کیف‌های کمری یا گردن‌آویز استفاده شود.

۳۱. از تحویل تلفن همراه خود به افراد ناشناس، به‌ویژه هنگام خرید یا تعویض سیم‌کارت جداً پرهیز شود.
۳۲. پرهیز از دریافت پول از زائرین به بهانه‌های مختلف مثل صدقه و ...
۳۳. داشتن سعه صدر و حوصله فراوان در طول مدت خدمت که این خود ابزار مهم خدمتگزاری است.
۳۴. همکاری با مأمورین سیطره‌ها در انجام تفتیش
۳۵. همکاری با مأمورین ایرانی و عراقی در خروج از مرز و توجه کامل به مهر ورود و خروج در گذرنامه چه در رفت و چه در هنگام بازگشت.

تنظیم‌کننده: ناصر صبا